Nov' 81

(२०) गणानां मध्ये
भ्वादि, दिवादि चुरादि गणानां एव प्रयोगः अवश्यः।

ण्यन्तं — बन्धनं करोति इति वक्तव्यम्

(२१) पदभेदविषये (परस्मै इत्यादि) आग्रहो मास्तु।

(२२) लिङ् विषये ये च आक्षेपा वर्तन्ते ते परिहर्तव्या लिङ्गमाशिषि इति कृत्वा लिङ्गविषये व्यत्यासे अपि अङ्गीकाराः।
अथवा स्त्रीजनः गच्छति इत्यादि प्रयोज्यम्
स्त्रियं विहाय इतरेषु यथासुखं लिङ्गरूपं प्रयोजयतु।

क्रियापदानां कर्तरि च प्रयोगः
निबन्धः कर्तरि
ग्रामकार्यं

~~२२~~ (१३)

समाजपरिस्थितिं विलोक्य सर्वाणि शास्त्रवाक्यानि त्यक्तानि भवन्तु शास्त्रकाराः अनुमन्यन्ते एव आपद्धर्मो ननु सः। देह धारणस्य अवश्यकता नाम सा।

राष्ट्रस्य ऐक्यतासाधनार्थं शास्त्रं त्यक्त्वा अपि इदं साधितं भवतु। तत् नैव दोषाय।

महात्मानां वर्तनमेव एवं भवति। समाजस्वास्थ्यमेव तेषां इष्टं न तु शास्त्रवाणी।

सलहा - चर्चा -

(तिङन्तस्थाने) कृदन्तस्य उपयोगः भूतकाले एव

1\. प्रयोग विषये कर्तरी प्रयोग एव

2\. सुकरः। प्राप्ते काले कर्मणीप्रयोगः बहुलो भवतु। प्रादेशिकभाषायां चिन्ता अनुवाद्य संस्कृते संभाषणम इत्यत्र विधाने बहुभाषाविधानसाधारणात कर्तरीप्रयोग एव सुकरः।

3\. संज्ञा शब्दानां तथैव स्वीकारः नूतन पदविषये यथा कोनिट

4\. शैल्यामपि सरलीकरणम

ध.३०

उपन्यासः

मत्तूरु श्री श्रीनिवासावधानी महोदयैः

'समाजे वैदिकज्ञानस्य उपयुक्तता'

वेदज्ञानहीनः पशुसमानः असुरो वा भवेत्। सृष्टेः कारणं वेदाः इति। तत् ज्ञानं सर्वैः ज्ञातुं शक्यते किं?

सर्व विषयान्तरे

पुराणप्रवक्ता अत्र सूतः। श्रोतारः शौनकादि महामुनयः अनेनैव ज्ञायते व्यासमनसि च एवमेव अभू यत् वेदज्ञानं सर्वैः अपेक्ष्यम् किंतु तदनुष्ठानं अधिकारिभ्य एव। ~~लोककल्याणार्थं~~ तैः सर्वैः वेदविहिता कर्माणि कारयन्तु। एवं लोककल्याणा वेदाधिकारिणः सुसंस्कृता वेदमन्त्रा

[illegible]

१५.२० <u>संस्कृते क्रीडाः</u>

१. त्रीणि तस्य गुणकाः निषिद्धाः। तेषां स्थाने ॐ इति वक्तव्यम्। वदति चेत् अपगतो भवति।

२. ऋषीनां नाम उक्तव्यम्। पुनरुच्चारणं परिहार्यम्।

३. एकैकं वाक्यं सर्वे वदतु। ततश्रेण्य कथा भवेत्। (कथापूरणम्).

४. कवीनां नाम वक्तव्यं । पूर्वोक्तानि उच्चार्य भणितव्यम् ।

६. वाक्यस्य असमापनम् । अनन्त्यवाक्यम्

७.०० भजनम्

१. भज गोविंदं भज गोविंदं - -
२. एहि मुरारे कुञ्जविहारे - - -
३. भज गायत्रीं जप गायत्रीं - -

७.२०

निदर्शनार्थं
संस्कृताध्यापनम् । -
— कृष्णशास्त्रिणा

मम नाम - । भवतां नाम - -
तस्य नाम - - । तस्याः नाम - -

१०८ आम न.द्वि०

भवत्या नाम कल्पना वा?
(सुरेशं प्रति) तव नाम गणेश:?
अस्य नाम आसन्द:।
आसन्द: मम पुरे पुरत:। पृष्ठत:। वामे -- वामत:
अस्य नाम लेखनी। मम उपरि --।

तव दक्षिणत: क: उपविशति।
अहं पठामि, लिखामि, उपविशामि।
व्यजनम् fan कट: mat

मम, भवत: वामहस्ते किं अस्ति।

अद्य शुक्रवासर:। श्व:। परश्व:
ह्य:। परह्य:,

अश्व:, अहं शीघ्रं गच्छामि। शनै: शनै:।
भवान्, भवती कथं गच्छति।
गज:, कूर्म: शनै: शनै: गच्छति।
स: गच्छति। अहं गच्छामि?
स: गच्छामि?

मन्दं

अहं उच्चैः, नीचैः वदामि।

अयं सुधाखण्डः। अयं पतति।

Revision

अहं पृच्छामि। यं पृच्छामि स एव वदतु।

लेखनी दीर्घा, सुधाखण्डः ह्रस्वः

अहं प्रत्यूषे उत्तिष्ठामि। भवान्?

उत्थाय प्रथमं किं करोमि। करोति

कर दर्शनं करोमि। देवदर्शनं करोमि

मुखं प्रक्षालयति। अनन्तरं ~~दन्तं धावय~~

दन्तधावनं करोमि।

सः सा भवान् त्वं . अहं करोति, करोमि

पिबामि, चषक - cup.

कति How much.

अहं अधुना कथां वदामि।

अनन्तरं भवन्तः अपि वदन्तु।

कथा

काश्यां नदीतीरे सिकतायां धनपालः

लिङ्गाकारं कृत्वा स्नानार्थं आगच्छत्।

९.३० — कथा —
गुरु गोविंदसिंहः ।
कृष्णशास्त्रिणा

२०-०० - ८१.

प्रभाते ६.०० संघस्थाने
योगासनानि

८.०० उपाहारः

८.३० गोष्ठी
संस्कृतज्ञानां संघटनम्
- नागभूषणभट्टः
संस्कृतज्ञाः कदापि न संघटिता भवन्ति इति कोऽपि शापः। अद्यतने तु काले काचित् शुभसूचना दृश्यते तेषां संघटनेच्छा प्रकटीभवति इति भासते

संस्कृत विद्यार्थिनामपि संस्कृत विषये
प्रेम आदरश्च वर्धेत इति प्रकटयितव्
संस्कृत प्रचार साधनानां प्रयत्नं
कर्तव्यं । एतेषां संघटना संयोजनं
अपि देयगमनं अस्ति।
संस्कृत शासकानां प्रोत्साहः संपादयितव्
संस्कृत प्रेमि अधिकारिणां संघटना
विधेया ।
संस्कृतस्य संस्कृतेश्च संरक्षणार्थं
स्त्रीणां च संघटनं कार्यं ।
संस्कृतपोषकाणां संघटनम् ।
संस्कृतस्य संस्कृतेश्च सम्बन्धा पुनरपि
स्थापनीयाः ।
वृत्तपत्रिकाणां नियतकालिकानां पत्र स्नेहित (pen friends) विभागे
अस्माकं नामानि प्रवेशरद्य हव्यास:
संस्कृतासक्ति संस्कृति रक्षणात्सुकता इति
च मुद्रापयितव्यम् ।

संस्कृतज्ञानां संघटनं कर्तव्यं वा न वा ?
कर्तव्यमिति चेत् कथं कर्तव्यम् ?

<u>कार्यक्रम</u>द्वारा संस्कृताध्यापकानां संघटन

— संस्कृतक्रीडां, अन्त्याक्षरीं प्रचारयाम:
Study circle - अध्ययनवृत्ते ग्रन्थं कविं वा उद्दिश्य कृतेन अध्ययनेन उपन्यासेन चर्चया च जनानां रामायणकथां समस्यापूरणं इत्यादि विनोदेन।
सम्भाषणवर्गेण। पत्रिकासु कथाप्रेषणम् (नगरपालिकासु च)
प्राथमिकशालाछात्राणां सुभाषितानां स्तोत्रादिकं उपदेशः। वाक्यरचनानि इत्यादि कार्यक्रमं अपि किशोरेषु आयोज्य
सप्ताहे सप्ताहे विविध कार्यक्रमं विधास्य संस्कृतप्रचारः।

संस्कृत अभिमानिनां गृहे कार्यक्रमाणि चालितव्यानि।

Lions club इत्यादि संस्थाया परिषदां
वशीकरणं च करणीयम्।
प्रयोजनमनुद्दिश्य न मन्दोऽपि प्रवर्तते
इति प्रयोजनसहितं कार्यक्रमः एव चिन्त
चिन्तव्यः।
उचित देयानि ओगासनादि शिक्षणं
इत्यादीनि उपयुक्तानि।
संस्कृतसंघ द्वारा एतेषां प्रचारः।
नूतनव्यक्तीनां आकर्षणार्थं उत्सवं
चिन्त्यम्।

विना वेदं विना गीतां विना रामायणीं कथां।
विना कविं कालिदासं भारतं भारतं नहि ॥

संस्कृतस्य प्रचाराय नैजं सर्वं ददाम्यहं
आत्मानमाहुतिं मन्ये वन्दे संस्कृतमातरम् ॥

यदि नो संस्कृता दृष्टिः यदि नो संस्कृतं मनः।
यदि नो संस्कृता वाणी संस्कृताध्ययनेन किम् ॥

यादृशाः शंकराचार्याः चाणक्यः सायणास्तथा।
तिलको मालवीयश्च तादृशाः सन्तु पण्डिताः ॥

भवद्भिः यन्मुखेनैव बालो होगा निगद्यते
आगच्छ गच्छेति कथं तन्मुखेनैव नोच्यते ॥

पठने पाठने वार्तालापे प्रश्नेत्तरे।
वदन्तु संस्कृतं सर्वे गुरुशिष्या निरन्तरम्

संस्कृतविद्यार्थिनां प्रतिज्ञा

पठनात् पाठनाच्चैव प्रचाराद् व्यवहारतः
रक्षिष्यामि प्रयत्नेन स्वीयं सारस्वतं निधिम्
मनूपदिष्टमार्गेण विद्याचारित्र संयुतः।
चरित्रं शिक्षयिष्यामि पृथिव्यां सर्वमानवान्
हिताय ~~हितायो~~ सर्वजगतो भारतीयार्यसंस्कृतिम्
पुनः प्रचारयिष्यामि समस्ते पृथिवीतले॥
सर्वान् सामाजिकान् दोषान् कुरीतीरखिलास्तथा।
नाशयित्वा समाजं स्वं विधास्यामि समुज्ज्वलम्॥
सर्वं प्रत्नं तथा नव्यं ज्ञानं विज्ञानमेव च।
ज्ञात्वा सम्यग् गुणैस्तेषां साधयिष्ये जगद्धितम्।
ज्ञानं सत्यं सदाचारं स्नेहं न्यायं च सर्वतः।
स्थापयित्वा करिष्यामि सुखशान्तिमयं जगत्।
आत्मज्ञानेन विज्ञानं सदाचारेण शिक्षणम्।
बुद्ध्या धर्मं च संयोज्य करिष्ये विश्वमंगलम्
त्यक्त्वा संकीर्णतां सर्वां सदा भूमानमाश्रितः
उच्चलक्ष्यो विशालात्मा ~~[illegible]~~ वर्तिष्ये लोकसंग्र
नेतृत्वं शासनं शस्त्रं सेवां साहित्यमेव वा।
गृहीत्वा राष्ट्रसेवायां चरिष्ये व्रतमुत्तमम्

Vasudev Dwivedi
Shas

भवता किं करणीयम्	भवता किं न करणीयम्
संस्कृतज्ञेन सह संस्कृतेन एव संभाषणम्	1. पदे पदे दोषप्रदर्शनम्
स्वगृहे संस्कृतेन व्यवहारः	2 केवलं संस्कृत महिमा वर्णनम्
संस्कृतमाध्यमेन अध्यापनम्	3 दोषश्रवणे उपहासः
संस्कृतपत्रिकायाः ग्राहको भूत्वा पठनम्।	4 पाण्डित्य प्रदर्शनम्
प्रत्यहं संस्कृतेन लेखनम्	5 संस्कृतसंभाषणे संकोचः भयं वा
संस्कृतेन पत्रव्यवहारः।	6 आत्मनि हीनभावः।

~~6 शास्त्री~~

१०.१०

गोष्ठी - कृष्णशास्त्री

Basic Sanskrit.

मूलसंस्कृतम् -

संस्कृतसंभाषण अध्यापनोपायः।

दिनपूर्णं व्यवहारं कर्तुं ५०० - ६०० शब्दा एव पर्याप्ताः। इमे च वार्तालापेन एव स्वाधीना सुलभेन भवेयुः।

प्रदर्शनेन भाषाशिक्षणम्।

पिबामि इत्यत्र क्रिया कर्तव्या, अनुवादं drinking इति न कर्तव्यम्।

प्रश्नोत्तरेण च एवा रचमूला भवति।
known to unknown.

श्रवणं लेखनं पठनं भाषणं - चत्वारः विधाः भाषाशिक्षणे।

अभिनयेन च साध्यो भवति।

परिमितपदकोशनाम मुद्रितम्।

२५ क्रियापदानि एव पर्याप्तम् दैनंदिन व्यवहाराय ॥

Need based course

व्यावहारिक वस्तूनां परिचयः संस्कृते ।
Situational Teaching.
Learning by context, the meaning of a word.

~~विनोद~~ विनोदकणिकाः। तेषां माध्यमेन च
नाटक – छात्रैः अध्ययनक्रमे अपसारणीयं
[illegible] [illegible]
Pictorial teaching.
Saying Time.

संस्कृते एव चिन्तनीयं – एव करणीयम् ।

११.१५.

विनोदगोष्ठी

हास्यप्रसङ्गाः विविधैः उक्ताः ।

संस्कृतभाषायाँ प्रभुत्वं सम्पादनीयम्
कथं भवेत्

सम्भाषणे प्रभुत्वं संवादेन एव।
पत्रलेखनम्। पठनम्।
दिनचरीलेखनम्।

1. दोषभीतिः न करणीया।
2. लज्जा अपि प्रगते: विरोधिका।
3. मनसि चिन्तनम् सर्वदा संस्कृते कुर्वन्तु
भावना: संस्कृते चलन्तु।
4. दिनचरीलेखनम् संस्कृते भवतु
5. दिने भागमेकं निश्चित्य तस्मिन्नवधौ
संस्कृत एव संभाषणकरणम्। अनिवार्यत
एव भाषावृद्धिः स्यात्।
6. अन्येषां दोषा: स्वस्य सम्भाषणे परिहरणी
7. पत्रिकापठनम्।
8. एकपृष्ठं संस्कृते लेखनीयम्
9. आग्रहः। जले मग्नस्य वायो
अवश्यकता इव

संस्कृतज्ञानां गुणाः के. आवश्यकाः ॥

३.०० -- ಗೋಷ್ಠಿ

ಶ್ರೀ ಸೀತಾರಾಮ ಕೆದಿಲಾಯರು-
ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಹಿಂದು ಸಂಸ್ಕಾರದ
ವಾತಾವರಣವನ್ನು ತರುವುದು ಬೆಳೆಸುವುದು
ಹೇಗೆ.

४.००

आशुभाषणम्

अध्यक्षः महेश्वरय्य
महाभाग

१. फेनकम् Soap. २ चलचित्रम् Cinem
३. शकटम् ४ गङ्गा
५ असत्यम् ६ श्मश्रु
७ होसहल्ली ८ इड्ली

युतक

१ कुंशानदी
२० पादरक्षा
२१ संमार्जनी
२२ आपणम्
२३ युतकम्
२४ अपूप
२५ शाला
२६ जामाता

६.२० क्रीडा

१ अनन्तपदम्
२ निश्चितं वस्तु प्रश्नैः वेदितव्यम्
३ बौद्धिक कबड्डी

७.०० भजनम्

७.३० गोष्ठी
विरामकालस्य उपयोगः
संस्कृतज्ञानां कथं भवेत्
नागराज

दीर्घकालीने विरामे सप्ताहः स शिबिरः योज्यः
सदस्यानां संग्रहो कार्यः
मारकोत्सवाः इत्यादि प्रदर्शनं इत्या

शुभाशयानां संस्कृते मुद्रापयित्वा
प्रेषणम्।
वासरान्ते गृहाणि गत्वा संस्कृत वाक्यानि
लिखित्वा तेषां उपयोगं दैनंदिने कर्तुं
आग्रहः कर्तव्यः।
अस्माकं गृहे प्रथमं [illegible] करणीयम्।
होसहल्ली मसूर, भद्रावतीषु संस्कृत
सप्ताह यातने चिन्तनीयम्।

६.३० [illegible]

२२-००-८१

८.३० संस्कृतसंभाषणाध्यापनम्
निदर्शनार्थम् - २
कृष्णशास्त्रिणा

पूर्वपाठस्य पुनरावर्तनम् ।

घटिकायां कालवेक्षणम् ।

प्रभाते उत्थाय किं करोति भवान् ।
करं पश्यामि -- मुखं प्रक्षालयामि
दन्तधावनं करोमि
दन्तधावनाय दन्तधावनी दन्तचूर्णः दन्तफेनः वा अवश्यकम् ।
अनन्तरं वस्त्रेण मार्जनं करोमि ।
गण्डूषं ([illegible]) करोमि ।
स्नानं उष्णजलेन/शीतजलेन ~~करोमि~~
स्नानगृहे करोमि ।

~~स्न~~ स्नानार्थं किं किं अवश्यकम्।
क्षालनाय जलं मार्जनाय प्रोञ्छः (Towel)

उपाहारे किं खादति भवान्।
अपूपः (Idli) दुग्धेन सह उपसेचनं (Sambar)
कथितं (Tea/Coffee) (रुद्री + चन्द्री)^2
भर्ज्यः (Upma) वटिका (Vada)

अहं – वयं   सः – ते   सा – ताः
कः – के   का – काः ~~तस्य~~
तस्य – तस्याः   कस्य – कस्याः
तस्य – तेषां   तस्यां – तासाम्

भवतां ग्रामः कस्य समीपे / कुत्र अस्ति।
मम ग्रामः – – तालूके / जिल्लायां अस्ति।
भवतां ग्रामः – – –

कोष्ठकां वितरितम्।
सः अद्य गच्छति। श्वः गमिष्यति।
यदा अतिथिः गृहं आगच्छति
तदा आगच्छतु इति वदामः।
गच्छतु सः। गच्छतु भवान्।
अयं / सः / बालकः / इयं / वाहनं।
---इति प्रत्येकेन वाचयितव्यम्।
अतिथिने - इह आगच्छतु उपविशतु पिबतु
इति वदामः।
अपि सर्वे कुशलिनः इति पृच्छामः।
सुप्रभातं इति वदामः यदा मार्गे
मिलामः। शुभरात्रिरिति च।
यदा उपकारं करोति - सः लेखनीं
ददाति अहं स्वीकरोमि — तदा
धन्यवादः इति वदामः।
[illegible]

ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ನಾನು ಹೇಳುವುದು –
[illegible]

लेखनीं दीयतां / ददातु इति वदामि

यदा आसन्दं नयामि / आनयामि
तदा ~~कं~~ ~~तं~~ तं स्पृशामि तदा तं वदामि
~~क्षम~~ ~~क्षाम्यतु~~ क्षम्यतां इति।
सः वदति चिन्ता मास्तु इति।

समयं, देशीयपत्रं पिहितपत्रं।

अद्य श्वः ह्यः परश्वः परह्यः कः वासरः।
गुरुवासरः कदा ? — — —
तत्परश्वः — तत्परह्यः।

भोजनं कदा कृतं करोति भवान्
स्थालिका Plate कदलीपत्रं
पलाशपत्रं
पत्रावलयां

भोजने किं किं वर्तते
ओदनं, रसं, तक्रं तेमनं

संख्या क्रीडा कन्नडे

प्रहेलिका — सीमन्तिनीषु का शान्ता
राजा को भूद्गिजोत्तम: ।
विद्वद्भि: का सदा वन्द्या
अत्रैवोक्तं न बुध्यते ॥

लघुकथा कन्नडे उक्ता
संस्कृते पुनर्वक्तव्यम् ।

दिनविभाग पाठोपाय:

१२.०० गोष्ठी — कृष्णशास्त्रिणा।
संस्कृत सम्भाषण शिबिरे कृते
दिनविभाग पाठोपाय:

दिने प्रथमे — सर्वनामानां (केषाञ्चन) रूपाणि
गुणवाचक शब्दा: । ह्रस्ववाक्यानि
क्रियापदे (एकवचनम्) दशक्रियापदानि
विविधसंख्याक्रीडा — कन्दुकं; सुभाषितानि

द्वितीये — अवशिष्टानि सर्वनामानि
वर्तमाने बहुवचनम्।
पूर्वोक्त दश क्रियापदानां वर्तमानस्य
भविष्यस्य च रूप ज्ञानं विद्यार्थि
मुखेस्य उत्सारितव्यम्
प्रातर्विधि सम्बन्धि,
स्वागत समयाचार: प्रश्नारूपेण

उपकुञ्जस्य कथा; (रन्तिदेवस्य वा)
विनोदगणितं — संस्कृते
रामो राजमणि: --- इति श्लोकेन सर्वासां
विभक्तीनां उपयोगवर्णनम्

इतः ततः

तृतीये यथा - तथा ; च एवं नैव
इत्यादि अव्ययानि
भावबोधक पदाः - अहो हा।
कोष्ठकस्थानां पदानि - 30 - 35 रूपाणि
भोजनसम्बन्धि पदानि

काचित् कथा -- आशायाः विरोन न
दरिद्रो भवति नान्य

शतपर्यन्तं उत्तरम् + देयानि।

चतुर्थे

कोष्ठकं दीयते।
परिचयाय एका संघ अवश्या
प्रथमदिने यत्पाठितं तत्स्मरणम्
समयस्य पाठनम्।
संस्कृते गायनम्

पंचमे अवशिष्टानि क्रियापदानि, तेषां
भविष्यत्काले प्रार्थनायां च रूपाणि
(लोट्)

पत्रालयस्य विवरणं।
पत्रलेखनमपि

कन्नडे शब्दानि वदामः संस्कृत पर्याय शब्दानि अरिति वक्तव्यम्।
भूत भविष्य दूनि प्रश्नानां उत्तरं देयम् ~~विद्या~~ विद्यार्थिभिः

अष्टमे

कन्नड वाक्यानां संस्कृतवाक्य परिवर्तने ~~विशेषाः~~।
Traffic rules in Skt.
दिनचरी लेखनं इत्यादीनाः
शुभाशयाः ; प्रयाणस्य सम्बन्धि

नवमे

संस्कृते सम्भाषणम्
५

दशमे

संस्कृत साहित्यस्य सामान्यतः परिचयः प्रश्न रूपेण
संस्कृत साहित्यस्य, वृत्तपत्रिकानां
समकालीन ग्रन्थानां प्रदर्शनम्

Feedback. शिबिरस्य उद्देशाः अनुभवः इत्यादि कथनम् विद्यार्थिभ्यः तेषां सहायतां प्रति आश्वासनम्

अस्माकं अपेक्षणीयाः गुणाः।

१. अभिनयेनैव वक्तव्यम्।
२. सरलशब्देषु एव आग्रहः। शब्दानां अन्वेषणम्
३. उपयुक्तं शब्दमेव पुनः प्रयोक्तव्यम्
अश्रणात्, अवदत्, भणितवान्
उक्तवान् इति वैविध्यं न भवतु।
४. परिचितशब्दानामेव प्रयोगः।
५. सहना एव मुखबन्धनम् हास्यं च।
६. हसन्नेव, मातृवत् शिक्षयितव्यम्
७. प्रदर्शनीय वस्तूनां संग्रहः कर्तव्यः।

८ अज्ञानविषये प्रामाणिकता।

९ सर्वथा दोषदर्शनं न करणीयम्।

१० संभाव्यदोषान् Common errors
पूर्वमेव वक्तव्यम्।

११ वैयक्तिकतया वाचयितव्यम्।

१२ समयविलम्बं परिहार्यम्।

Follow up. पुनःस्मरणम्
अनुवर्तनम्

११.३० गोष्ठी

संस्कृतप्रचारस्य कृते उपायाः
सद्यः अनुष्ठेयाः
एस्. टि. नागराज

१. संस्कृते भाषमाणानां संख्या विरला।
संस्कृतज्ञा निष्क्रियाः। परिहारः किम्

साध्येषु सर्वकार्येषु संस्कृतं ~~उपयोजनं~~

उपयोजयाम:।

पत्रिकाभ्य: लेखनं प्रेषणम्। पत्रिकाणां वाचनम्। (६५ पत्रिका: संस्कृते सन्ति।)

पत्रिकावाचनं कक्षायाम्।

सुभाषितानि छात्राणां कण्ठस्थानि कारितव्यानि।

चित्रद्वारा संस्कृतशिक्षणम्।

संभाषणशिबिराणां चालनम्।

~~पञ्च~~ प्रतिगृहे पञ्च वाक्यानि प्रतिसप्ताहे शिक्षितव्यानि।

बालोचित वीथीनाटकानि लिखितव्यानि सरलं समकालीनं प्रदर्शनयोग्यं भवेत्।

संस्कृतक्रीडा:।

३.७५. गोष्ठी

शिबिरार्थिनाँ अनुभव कथनम्

मयोक्रमः :- संख्या इतोऽपि अधिकं इच्छितम्। अभ्यासवर्गोऽयं संघटनोपायानां चर्चाभिः उपयुक्ततरा एव। यद्यपि संस्कृते संभाषणमेवाश्रित्य वार्ता न कृता अत कृतेन कक्षाद्वयेन, विद्यार्थिनां तस्य प्रभावेण ग्रामे यत् वातावरणं निर्मितं भवति दिनत्रयावधि संस्कृते एव वक्तव्यमिति प्रतिज्ञा कटु औषधमिव अन्ते सुखतराय एव सम्पादितम्। अनेन प्रतर्कयामि अचिरान्तरे एव संस्कृतं दिशो दिशि अनुरणितं भवेत्, राष्ट्रभाषा स्थानमेतत् अलंकरोतीति या आशा अस्माकं शतशःमानात् वर्तते. तस्याः फलत्वे आशादायिनः किरणाः गोचरिताः। अस्माकं कर्तव्यं महत्। प्रतिज्ञां न विस्मरामः। व्यवस्थायां ग्रामस्थानां व्यवहारे वा किंचित् दोषं वर्तेत यदि तान् क्षम्यताम्। भविष्ये अपि अस्माकं मिलनं एतादृशं भविष्यतु इति आशासे।

४.३० समारोप समारम्भः

वेदघोषः - लक्ष्मीशः ; सुब्रह्मण्यः
प्रार्थना - कुमारी सुनीता
स्वागतभाषणम - महाबलेश्वरः

समारोपवचनम
च. मु. कृष्ण, [illegible]
शास्त्री

अध्यक्षता
वासवानी रामशर्मणः

कृतज्ञतासमर्पणम
अ. शा. कृष्णमूर्तिः
मातृगीता
होनें सत्यनारायण, शास्त्री.

राम

-११-८८ प्रभृति संस्कृतसम्भाषणाशिबिरम्
-१२-८८ पर्यन्तम् देशीयविद्याशाला कनीय विद्यालये
प्रातः १०-११ घटिकायाम्

कक्षा ८.

२६.११.८८ कृतपाठानां पुनस्मरणम्

तत्त्वम् - लट् लङ् रूपाणां च क्तवतु रूपाः।
एकवचनम् अनन्तरम् बहुवचनम्।

प्रयोगम् - दत्तवान् उक्तवान् इत्यादीनां रूपाणां
~~का~~ वाक्ये उपयुज्य रचनम्
विद्यार्थिभिः वाचितम्।

अभ्यासः ~~प्रयुक्तानां व~~ प्रयुक्तेभ्य वाक्येभ्य
प्रश्नान् पृष्ट्वा उत्तराणि प्राप्तानि।

उदाहरणम् - दृष्टवान्। 'अहं चित्रं दृष्टवान्'। किं चित्रं
चलनचित्रं। किं चलनचित्रं।
मार्जार बेरे चित्रं दृष्टवान्। ~~उत्तम~~
कस्मिन् चित्रमन्दिरे अस्ति तत्?
एचपिसी चित्रमन्दिरे। अद्यापि
प्रचलति किम्। न। कदा गतम्?
पूर्वसप्ताहमेव गतं तत्। अद्य किं
प्रचलति तत्र इत्यादि - -

शुभाशयाः

नववर्षस्य शुभाशयाः

दीपावली शुभाशयाः। युगपदि शुभा

नववर्षं नवचैतन्यं ददातु।

शरदां शतं पश्य।

संक्रान्तिः हर्षं आनयतु।

वैवाहिकजीवनं सुखमयं भवतु।

वधूवरयोः शुभं भूयात्।

इयं रक्षा श्रीरक्षा भवतु।

सफलतायै अभिनन्दनम्।

शिवाः सन्तु ते wish you good luck

शुभमस्तु। Amen.

(सुखास्ते) शिवास्ते पन्थानः (सन्तु) Bon Voyage

Long live चिरं जीव।

विस्मयजनकानि प्रत्ययानि (उद्गाराणि)

अहो, भो, आहा, गतं lost

कुरदृष्टं दौर्भाग्यम् अयि

छात्रैः प्रष्टव्यम्, शिक्षकाः आरिष्यां
त्रिंशन्निमेशा पर्यन्तं चलितमेतत्

संख्या पठनम्

चतुःसप्तति: 74:
चतुरसप्तति अधिक त्रिशतं 374
— " — अधिक द्विसहस्रम् 2374
— " — अधिक द्विषष्टिसहस्रम् 62374
— ~~सहस्रअधिक~~ एकलक्षम् 162374
नवनवति राधिक नवशताधिक 3999.
त्रिसहस्रम्
[एकोन चतुःसहस्रम्]
इसवीविषये तु
~~[illegible]~~ 1981 नवदशा एकाशीति:

उपंदराः उपमा
कचित् [illegible] ([illegible]) कर्तनं cutting
छुरिका knife कर्तरी Scissors.

मूकः, बधिरः, अन्धः, पंगुः

शताद्धारभ्य एकपर्यन्तं विपरीत्य
पठनं कृतम् छात्रैः।

२७-११-८२

कक्षा - ९.

तत्त्वम् - क्रियापदानां भविष्यत्काल रूपाः

प्रयोगः - पास्यति, द्रक्ष्यन्ति, नेष्यामि, - इत्यादिनां
वाक्ये प्रयोगाः छात्रैः।

अभ्यासः - प्रयुक्तानां वाक्यानां प्रश्नावलिना
वाक्यानि रचयितव्यानि।

भविष्यद्रूपाणां प्रथमउत्तम पुरुषाणां
एक बहुवचनानां च वैविध्याः
ज्ञेयाः।

दा धातोः कर्म चतुर्थ्यां एव भवितव्यम्
न षष्ठी विभक्तौ यथा अन्यप्रयोगेषु।

कदा कुत्र ~~कदा~~ कति कथं किमर्थं
कुतः अन्यत्र एकदा
एकवारम् चतुर्वारम् दशावारम्
– इत्यादीनां अर्थः प्रयोगश्च

पत्रालयः – विवराणि
समपत्रम् Post card ~~...~~ देशीयपत्र
Inland letter पिहितपत्रं – Postal cove
मूल्यांकः – Stamps

पत्रलेखनम् – विवराणि

दिनांकः; स्थानम्; सम्बुद्धिः;
पीठिका – वयमत्र सर्वे कुशलिनः
भवतां पत्रं आगतं दृष्ट्वा महान्

संतोषः। भवतां वार्ता ज्ञाता।
भवान् कुशली वा? भवतः मातापितरः कथं
वर्तन्ते। अहं श्वः ग्रामं गच्छामि
— — — — — इत्यादि:

[यदि संपूर्णं संस्कृते लेखनं कष्टं स्यात
आरम्भं अन्त्यं च संस्कृते कुर्युः।
अन्तरे कर्णाटिका प्रयुक्ता भवतु।]

पत्रस्य समाप्तिः
शीघ्रं पत्रं उत्तरं वा लिखतु।
~~भवतां~~ भवतां पत्रं प्रतीक्षामि।
मम नमस्कारान् निवेदयतु सर्वेषाम्।
~~इति भवदीयः~~
अवशिष्टं ~~अ~~ मुखतः, अनन्तरं लिखामि
लिखिष्यामि वा। अन्याः वार्ताः मुखतः

इति भवदीयः, भवतां प्रियपुत्रः,
भवतां नित्यस्तः आशीर्वादाभिलाषी
स्नेहाभिलाषी, विधेयः, विश्वासार्हः,

इति स्नेहांकितं.
इतोऽप्यधिकं नास्ति No more to pen
आद्यक्षरं - Initials.
संकेतः - Address.
धनादेशः - Money order
एकरूप्यकस्य कति समपत्राणि लभ्यन्ते?
रूप्यकद्वयस्य कति देशीयपत्राणि लभ्यन्ते?
पञ्चसमपत्राणि एकं देशीयपत्रं एकं पिहितपत्रं - एतेषां मूल्यं किम्?
पुस्तप्रेषः - Book parcel प्रेषः Parcel
धनदेयम् V. P. P.
पञ्जीकृत प्रेषः Registered Post
तन्त्री - Telegram
दूरवाणी - Telephone क्रमांकः No.
पत्रवितरकः Postman
पत्रालयाधिकारी Post master
पत्रपेटिका Post box Postin[illegible]
पत्रनिक्षेपणम्

एतानि शब्दानि प्रयुज्य कतिचित् वाक्यानि कुर्वन्तु ।

इदानींतन काले — सम्प्रति.

वंशनाम Surname

अद्यप्रभृति Hereafter

शुभाशयपत्रम् Greeting Card.

मुद्रा Seal. मृदुमुद्रा Rubber stamp

= पञ्चनिमेषपर्यन्तं विरामः =

प्रहेलिका. (Riddle.)

सीमन्तिनीषु का शान्ता।

— — — — —

कथानुवादः द्योतिः कारयितव्य

ಒಂದು ಊರಿನಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಯುವತಿಯು ಇದ್ದಳು

ಆವಳ ಬಳಿ ತುಂಬ [illegible]

ಒಮ್ಮೆ ಆವಳು [illegible]

[illegible]

'चित्' ~~चि~~ 'चन' प्रत्ययानां प्रयोगः ।
काश्चित् केनचन कस्यचित्
कुत्रचित् ।
'विना' इत्यस्य अर्थः, प्रयोगः च ।
द्वितीया वा तृतीया विभक्तिः प्रयोक्तव्या ।
नो-चेत् [illegible]
'सह' इत्यस्य वाक्योपयोगः ।
'ईदृश' 'तादृश' - उपयोगः ।
'अद्यतन' 'श्वस्तन' 'ह्यस्तन'
इत्येषां प्रयोगाः ।
तत्तत् [illegible] यद्यत् [illegible]
अन्तः × बहिः, प्रयोगः ।
अहं प्रकोष्ठस्य अन्तः अस्मि ।
अन्तः आगच्छतु ॥ बहिः बहुतापः अस्ति ॥

आज्ञापकानि · मध्यमपुरुषे ·
गच्छ, वद, कुरु, मिल, त्यज,
शृणु, देहि इत्यादयः ।
णिजन्ते कारय, पाठय, श्रावय इत्यादिनामपि
खादय, जागरय प्रयोगः ।

१८२

I (अ) सर्वनामानि — एकवचनम्

अहं शास्त्री। भवान्, भवती, सः, सा
कः शास्त्री?। अहं कः? भवती का
आम् बाढम् न नहि
मम नाम। भवतः भवत्याः नाम।
तस्य तस्याः नाम। अस्य अस्याः
कस्याः नाम वाणी? भवत्याः वा?
तस्याः नाम किम्?

(आ) ~~क्रियापदानि~~ कानिचित् नामानि —

अयं आसन्दः। इयं लेखनी। सुधाखण्ड
एषः कृष्णफलकः।
इदं पुस्तकं वा?

(इ) कानिचित् क्रियापदानि —
सुधाखण्डः अत्र अस्ति।
सुधाखण्डः पतति।

गच्छति / आं
पतति
वदति
पश्यति
करोति
अस्ति

तत्र किं अस्ति?
अहं गच्छामि, आगच्छामि।
उपविशति, पश्यामि, पठामि, लिखा
एषा भवती सा किं करोति?
अहं किं करोमि? अहं गच्छामि

(३) क्रीडा –
i संस्कृत संख्या पठनम्
शतपर्यन्तम्।
ii कानने निषिद्ध संख्या क्रीड
[3] [3, 5]
iii रामायण महाभारत व्यक्तिनां
नामानि उल्लेखन
कथा?
(३) गानम् – मनसा सततं – –
यं वैदिकाः – –

२८-६-८२.

(अ) सर्वनामानि
अहं भवती भवान् अयं इयं इदं
एषः एषा ~~[illegible]~~ एतत्
बहुवचने — वयं भवन्तः भवत्य

मम नाम। भवत्याः, भवत्यां नाम --
भवतः, भवतां नाम --
कस्य नाम कस्याः पुस्तकमिदं
कस्याः लेखनी

(आ) क्रियापदानि —

अहं तिष्ठामि। गच्छामि। आगच्छति
भवती गृहं गत्वा किं करोति
खादति पठति क्रीडति
अहं गृहं गत्वा काफीं पिबामि।
सा किं करोति?
भवती उपाहारगृहं गत्वा चित्रं
पश्यति वा?
अहं काफीं पिबामि। भवती पायसं
पिबति वा खादति वा पश्यति वा।

वयं चित्रमन्दिरे किं कुर्मः ? करोमि
चित्रं पश्यामः — पश्यामि
चित्रमन्दिरे निद्रां कुर्मः वा ?

सः गच्छति वा गच्छामि वा ?
अहं पश्यामि वा पश्यति वा ?
वयं गच्छामि वा गच्छामः वा ?

अहं गच्छामि - मन्दं शीघ्रं
भवती शीघ्रं गच्छति वा गृहम् ?
गजः, कूर्मः मन्दं चलति । हरिणः
गजः कृष्णवर्णः । हंसः श्वेतः ।
रक्तं रक्तवर्णं । इयं लेखनी नीलवर्णा

भवती किं पश्यति ? किं लिखामि भवती
अहं वदामि — उच्चैः नीचैः
भवती गायति वा ? कथं ?
भवती कुत्र गायति ? स्नानगृहे वा ?

आसन्दः कुत्र अत्र तत्र
शंकर चित्रमन्दिरः कुत्र अस्ति
मुक्तिबंध आरोग्ये कुत्र अस्ति?
भवत्यां गृहे वा?

अद्य कः वासरः? भार्गववासरः।
श्वः कः वासरः? मन्दवासरः कदा
ह्यः भानुवासरः वा?
भानुवासरे शाला वर्तते वा? भोजनं
भानुवासरे किं चित्रं गच्छति भवती?
श्वः परश्वः तत्परश्वः।
ह्यः परह्यः तत्परह्यः।

अद्य, इदानीं कः समयः? —
प्रातःकालः अनन्तरं मध्याह्नः
अपराह्नः सायं, संध्याकालः रात्रि

(2) क्रीडा –

i कवीनां त्रयीणां नामानि उल्लेखनम्

ii तीर्थयात्रा – पुण्यस्थलानां उल्लेखनम्। (पूर्वोत्तान उत्तमा)

iii निषिद्ध सं०२०या। त्रीणि तस्य गुणकानां स्थाने ॐ इति वक्तव्यः

(3) कथा –

गतानुगतिको लोकः न लोको पारमार्थिकः।
गंगासैकतलिंगेन नष्टं मे ताम्रभाजनम्।

विनोदकणिका ? सीमन्तिनीषु कागान्ता
राजा कोऽभूद्गुणोत्तमः।
विद्योः कासदा वन्द्या
अत्रैवोक्तं न बुध्यते

(4) गानम् 1. मनसा सततं

२९.६.८२.

भवत्या नाम सरोजा देवी वा ।

भवत्याः वामतः का अस्ति । दक्षिणतः

भवत्याः पुरतः आसन्दः लेखनपीठः अस्ति ।

भवत्याः पृष्ठतः का उपविशति । किं करोति सा ।

अस्याः नाम लेखनी - मम वामहस्ते

मम - भवत्याः दक्षिणहस्ते किं अस्ति ?

अत्र - तत्र - सर्वत्र - कुत्र - अन्यत्र -

अहं कुत्र अस्मि -

अहं सुधाखण्डेन लिखामि ? भवती -

मार्जन्या लिखति वा

मार्जन्या अहं किं करोमि ।

अहं ददामि - स्वीकरोति -

अहं वदामि - भवती शृणोति -

अहं पृच्छामि उत्तरं ददातु

यां पृच्छामि सा एव उत्तरं ददातु

आसन्दं कुत्र वर्तते ([illegible])

आसन्दस्य उपरि किं वर्तते ?

मार्जनी कुत्र वर्तते ? आसन्दस्य अधः ।

दिनाङ्कः = २५-१०-३:

कालदर्शकः - Calender

अद्य कः वासरः . वर्षः परश्वः ह्यः -

अद्य कः दिनाङ्कः कः समयः

मासः संवत्सरः वर्षः -

अहं प्रति दिनं पञ्चवादने उत्तिष्ठामि -
भवती कदा। कति वादने?
उत्थाय प्रथमं किं करोमि - मुखदर्शनं
करदर्शनं देवदर्शनं
मुख प्रक्षालय वा । दन्तधावनं वा

मुख प्रक्षालनार्थं किं आवश्यकम्

दन्त धावनं केन करोति भवती -

गण्डूषः

अनन्तरं अहं काफीं पिबामि -
भवती - कति चषकानि?

अवलोकनम् - कथा -

क्रीडा - इरहर वन्नाम

महाकरुण नाम्ना उल्लेखनम्

गानम् - पठन संस्कृतं - यं वैदिका -
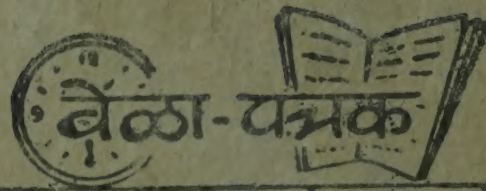
तास	सोमवार	मंगळवार	बुधवार	गुरुवार	शुक्रवार	शनि
पहिला						
दुसरा						
तिसरा						
चौथा						
पाचवा						
माझी बँक - महाराष्ट्र बँक						
सहावा						
सातवा						
आठवा						